

POCZĘCIE (472) *sb n*

o jasne, e pochylone.

sg *N* poczęcie (88); -é (6), -(e) (82). ◇ *G* poczęcia (125); -ã (64), -(a) (61). ◇ *D* poczęciu (41). ◇ *A* poczęcie (63); -é (3), -(e) (60). ◇ *I* poczęciem (24), poczęcim (3) *RejPs*, *MurzHist*, *CzechRozm*; -em (2), -(e)m (22). ◇ *L* poczęciu (126). ◇ *pl* *A* poczęci(a) (2).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVIII w.*

I. Rzeczownik od „poczqc” (115) :

1. *Podjęcie, rozpoczęcie, wszczęcie; inchoatio JanStat* [czego] (2) : Natalis urbis Dzień poczęcia zakładania miastá którego. *Mącz* 241c; á iestliby sie dostáteczna zaplátá/ álbo w części ízkód onych dla iego poczęcia woyny przeciw Królestwu/ álbo ołobom podniešionéy nie sftála/ tedy íkázuiemy go/ áby był ná cieie karan. *SarnStat* 118.

2. *Zajście w ciążę; ciąża; conceptus Vulg, PolAnt, Mącz, Cn; conceptio PolAnt, Mącz, Calep, Cn; graviditas Calep; satus Cn* (113) : częfte naparzanie macicze/ czini iá gotowfzú ku poczęciu *FalZioł I* 57d; Woda albo vkrop w ktorym by było warzono liście wierzbowe broni poczęcia paniam. *FalZioł I* 134b; Nauka poznawania po poczęciu niewiaſthy/ íestli z fynem albo z dziewczką: chodzi. *FalZioł V* 15, *b, *4e, I 17a, 22b, 55d (40); Patrz iako w tem wierſzu rząd sie íplotł. Bo mowi tak, rodzi, poczał y porodził, ano tym rzádem miało ífc, poczał rodzi y porodził, gdyz pirwey bywa poczęcie potym rodzenie naofstatek porodzenie. *WróbZółt C5v*; Ktore dziwne rodzenie [...] pófpolicie íye figuruie w żywoćie Mátki/ z zápátrzenia iákiey beſtyey/ á z zámyſlenia o niey czáfu poczęcia. *GroicPorz mmv*; Przeto gdy napierwfſe przypuſfczenie do owiec bywáło/ kładł íakob rózgi do koryth w wodę przed oczy Baránow y owiec áby zápátrzáiac sie ná nie poczynáły. Ale kiedy pozne przypuſfczanie bywáło y poczęcie poſlednie/ nie kładł ich. *Leop Gen* 30/42; *Mącz* 35d; Mocz biały w człowiecze niechorym/ w męzoch/ boleſć Nyrek: á tákież w niewiaſtách známionuie: á drugdy poczęcie. *SienLek* 27v, 27v, 108, 110 *marg*, 111v [4 r.], 112 [3 r.] (14); Citta – Pozaliwofc [*lege*: poządliwoſć] niewiefczią w poczęciu, plugawego iadła. *Calep* 202b, 233a.

poczęcie kogo, czego (8): A przeto [św. *Anna*] obyauyla przyaczyelom począczye íwoye tey myley panny *PatKaz II* 86v, 77, 81; *FalZioł V* 15. *Cf* »poczęcie płodu«.

poczęcie czyje [w tym: *G sb i pron* (7), *pron poss* (3)] (10): [*Maryja*] vmyſlila iá [*Elźbietę*] nawiedzitz aby iey poſłużyła/ ij z iey poczętia sie radowała *OpecŻyw* 10, 11v; *PatKaz II* 77, 81, 86v; *KrowObr* 225; Y Zaſz ty wiefz czás porodzenia dzikich koz ná íkálách/ álbo doyźrzałeſ kiedy gdy Lánie rodzą? Rozliczyłeſ miefiące poczęcia ich/ á zwiedziałeſ czás rodzenia ich? *Leop Iob* 39/2; *BibRadz Gen* 3/16; á tho íeft iuż poczęcia iey [*Elźbiety*] ízoſty miefiąc *RejPos* 270; *CzechRozm* 155.

W charakterystycznych połączeniach: bronić poczęcia (5); *wziąć dla poczęcia; radować się z poczęcia; (u)czynić [jakq] ku poczęciu* (4), *mieć moc, pomagać* (2), *sprawiać łacniejszą, sprawować (sprawić)* (8); *czynić poczęcie, objawić, (pó)ſpieszyć* (4), *poznać, rozmnożyć* (2), *sprawować* (2), *twierdzić, znamionować; poczęcie dziewczki, dziewice Maryjej, Elźbiety, milej panny, niewiasty, syna, św. Anny; poczęcie w bardzo młodych leciech, łacne, poſlednie, poſpieszne, poznane, rychłe* (8); *czas poczęcia, dzień ([ile] dni)* (2), *mieſiáce, obyczaj, poſpiech, przekaza, [który] mieſiác, znak, znamię* (3); *lekarstwo ku*

poczęciu (2), nauka poznania, pośpiech, rzecz (2); czterdzieści niedziel odpoczęcia, piąty księżyc; wesele przy poczęciu; pożądlivość [jakiego] jādła w poczęciu.

Wyrażenie: »poczęcie płodu« = *conceptio prolis* Mącz (4): gdi cicek prawy twardźzi niż lewy znamię ielt pocęcia płodu otroce⁸⁰ *GlabGad* D7; *Męcz* 35d; *SienLek* 111v; *Calep* 465a.

Szereg: »poczęcie i narodzenie (a. porodzenie)« = *conceptus et satus* Mącz (2): poczęcie y narodzenie fámo z fiebie wdzięczne ielt Pánu Bogu *BibRadz* I 63d *marg*; *Mącz* 387a.

Przen (2) : [Jeremiasz uskarża się Bogu] Czemużeś mię nie zábił wnet z żywotá? á przecz mátká moiá nie ftálá fię grobem mem? á żywoth iey wiecznem poczęciem? *BibRadz Ier* 20/17; *BudBib Ier* 20/17.

a. O Maryi (29) : [Maryja] chtząt bytz pewna dziewitztwa śwęgo/ którego ftratzijtz niechciala/ pytá od anioła obyczaiu poczęcia obietzanego *OpecŻyw* 8v; *PatKaz I* 2; Thu doctorouye mouyá [...] yfz yá [Maryję] przy począczyu duch fzwýaty byl napelnył {lafzky} *PatKaz III* 110.

poczęcie kogo (20): Gabriel prziffedwłfy ku paⁿnie Marij/ zwiáltowál iey fyna božęgo poczęcijé *OpecŻywSandR* 7v, 9, 24v; *OpecŻyw nlb* 2; y fprauoval duch fzwýaty tą mylą panną (zwyczajnołzczy boftwa fwęgo) ku począczu [...] fyna božęgo *PatKaz II* 48v, 59v; *PatKaz III* 96v; *RejAp* 51v; Anyoł pánnie zwiáltuiąc poczęcie ięgo/ przezwał mu imię Iezus *RejPos* 117, [105]v [2 r.], 271 [2 r.]; *CzechRozm* 163v; *CzechEp* 192; Tákci przenaświétłzey Pánnie Máryey/ fwey podłości z ftrony poczęcia Syná BOžęgo nie zápomináięcy/ Duchá S. rátunek [...] obiecano. *LatHar* 247, 476, 487, 493, 501.

poczęcie czyje [w tym: G sb i pron (4), pron poss (1)] (5): *OpecŻyw* 14; Piśał [Ezajasz] drugie rozdzyały Duchem s. o poczęciu pánni *BielKron* 94; [Maryja] w onym poczęciu fwym przez Elzbięty y plod iey/ wpewnioná była *CzechRozm* 161, 161, 161v.

Wyrażenia: »dziwne (a. przedziwne), cudowne poczęcie« (5:1): [Józef] O iey dziwny^m poczęciu z wefelijm iey pytał. *OpecŻyw* 14; *RejPos* [105]v, 271; Páнно [...] przedziwnym poczęciem Syná Božęgo ośobliwie vczczona/ modl fię zá n(ami) *LatHar* 501, 476, 493.

»poczęcie z Ducha Świętego« (1): iż fie ták doftátęcznie poczęcie iey z duchá świętego procz męžá [...] w fłowie Božym opifuie *CzechRozm* 161v.

Szereg: »poczęcie i narodzenie (a. porodzenie)« (2): Marie też [...] [Trzej Królowie] rozmajite dary dali [...] / pytaiątz iey obyczaiu ięgo poczęcia ij tak świętego narodzenia. *OpecŻyw* 24v; *CzechEp* 192.

W przen (1) : O błogofławionafz to rofzczká była/ ták iáko iá y Anyoł Páńfki miánuie przy poczęciu tego kwiátu świętego nam z dawná obiecango oná Mária pánná święta *RejAp* 51v.

II. Rzeczownik od „począć się”: powstanie jako płód w łonie matki [w tym: o Maryi (227), o Chrystusie (42); czyje (280) – G sb i pron (236), pron poss (39), ai poss (5)] (324) : *OpecŻyw* 181; tedy mouyá yfz gdyfz czyalo maryey wpoczączyu yfz bylo przefz duřą ozyuyono nye myalo pyeruorodnego grzechu *PatKaz I* 17, 1, 3, 7v, 8, 11v (9); to począczye przeuyfłyo wfzytky począczya Boczyem fyn bozy poczał fyą duchem fzwýatym wczyfłtey panny zyuoczye *PatKaz II* 73; a przeto fzwýata anna y yoachym ufele myley fpoczączya ych czorky myley *PatKaz II* 77; yze kořczyol fzwýaczy tey myley panny począczya ymy Sludzy yey [...] oboye począczye pořpolu fzwýaczmy y kyedy fyą yey przeczyfłte czyalo poczał wzyuoczye fzwýathey hanny *PatKaz II* 83v, 19v, 20 [2 r.],

21 [2 r.], 32 (73); *PatKaz III* 93, 94v, 95v; Tyś [...] Pan moy/ ktorego ya vfam wfłechmocności/ Gdyś przed poczęcyem mym łámeś mię przeznaczył/ Z żywotá mátki mey tyś myę wyweść raczył *LubPs Q2v, O3v; HistRzym 30v; RejPos 35v, 320v; [ojcowie]* z ktorychfmy sie rodzili: [...] fą iákoby nieiákim podobieńftwem nieśmiertelnego BOgá/ y pátrząc my ná nie/ ná podobieńftwo poczęcia náłzego pátrzamy *KuczbKat 305, 30 marg*; żeby też y ten fyn [*tj. Chrystus*] z tákiego poczęcia fprawiony [...]/ nád infze wfzytkie fyny ludzkie/ był *CzechRozm 163v, 8, 22v, 23, 155v, 158v (10); CzechEp 149 [2 r.], 178, 194, 303, 310*; Acz ono ciáło/ w máłości/ y w zupełności/ obyczay poczęcia przyrodzonego záchowywáło *NiemObr 144, 92, 121; LatHar 326, 414, 528 marg*; Anioł Gábriel Zácharyáfzowi poczęcie Ianowe opowieda. *WujNT przedm 33*; CO fтары teftáment opowiedał o Chriftuśie Pánu/ tego wypełnienie Apoftołowie pokazáli w historyey nowego teftámentu/ od poczęcia aż do w niebo wfąpienia Pána Chriftufowe⁶⁰. *WujNT 836, 195 marg, 201, Zzzzz; SkarKaz 45b.*

poczęcie z kogo (7): Sluřało aby tego czlouyeka criftuřa począcye bylo ftakyeey matky ktora by taką yańnořczyřą fzwyeczyla yz by uyąłřa pod bogyem nalezyona bycz nykakey nyemogła *PatKaz III 117, 72v; RejAp 100. Cf »poczęcie z Ducha řwiętego«.*

W charakterystycznych połączeniach: być řwiadomą poczęcia, chcieć, oczekiwać, czynić około poczęcia; z poczęcia (roz)weselić się (wesele, mieć wesele) (15), urodzony; dać poczęcie, sprawić, řwięcić (8), uczynić, wzwiastować, zrządzić (3); przy poczęciu weselić się (wesele) (2), wziąć łaskę (łaska) (2), wpaść w grzech (2); poczęcie bożej matki Maryjej, Chrystusa (Krystusowe) (4), córki, Izaakowe, Janowe, Jezusa (Jezusowe) (8), Mesyjasza, Pana (Pańskie) (3), (Maryjej) panny (dziewice) (52), plemienia řwiętego, Syna Bożego (5), řw. Anny (3), Grzegorza; poczęcie bez męża; poczęcie z dziewice, z matki (2), z ojca, z panny; poczęcie najosobniejsze, na(j)szczęśniejsze, pospolite (2), prawdziwe (2), przewyřszające rozum (nad rozum ludzki) (2), przyrodzone, wdzięczne, wielkie; poczęcia czas (4), godzina (3), miejsce, obyczaj; od poczęcia [który] miřiac; wywiedzenie rzeczy ku poczęciu.

W połączeniach szeregowych (4): Efrřaim by pták odlećiał/ flawá ich od porodzenia/ y od żywotá/ y od poczęcia. *Leop Os 9/11; BudBib I 447d marg*; mogłem potym przyść ná one [...] niebieřkie gody twoie/ przedřiwnym poczęciem twoim/ cudownym národzeniem twoim/ řwiątobliwym żywotem twoim/ bezmiernemi pracámi twemi/ cięřzkimi boleřciámi twemi/ á nákoniec okrutną řmierciá twoiá/ nam ziednáne y řprawione *LatHar 396, 341.*

Wyrażenia: »chwalebne (a. na(j)chwalebniejsze, a. przechwalebne) (jest) poczęcie; chwařa poczęcia« [*o Maryi*] [*řzyk 9:2*] (9;2): namyleřcha panno day nam zrozumycz o thwym chwalebneym y nagyczyřłřzem począcyu *PatKaz II 19, 19v, 20, 25v [2 r.], 32 [2 r.], 35 (11).*

»czyste (a. przeczyste, a. (prze)(na)(j)czystsze) (było) poczęcie; czysta (i najczystsza) w poczęciu« [*o Maryi*] [*řzyk 42:9*] (48;3): yřz kaznodzyeya [...] pael kyedy przeczyw począcyuyey czyřtemu kazał wpol kazanya pathł y zdech{1} *PatKaz I 12v, 11v [2 r.]; [Maryja]* yego [(*tj. Jezusa*)] bořtwo ogarnącz zyuotem y porodycz myala/ a przeto czyřta y nacyřłřřza byla w yey począcyu wzyuoczye fzwyątey anny *PatKaz II 73*; Pyřarz prořzy do they czyřthey panny maryey pokornye O yedną zdrowá maryá aby myá myla panna przelř yey przeczyřłřřze począcye raczyřa poczyeřycz. Amen. *PatKaz II 86v, 18v, 19 [2 r.], 19v [3 r.], 20v, 21 (48).*

»poczęcie (jest) z Ducha Świętego (a. Bożego)« [o Chrystusie] [szyk 3:1] (4): Boć Zydowie y Filip z nimi ná ten czás ielzczę nic o poczęciu Iezufowym z Ducha świętego niewiedzieli *CzechRozm* 159v, A5, 27v, 338.

»dziwne (a. przedziwne a. na(j)dziwniejsze) poczęcie« [szyk 9:4] (13): *OpecŻyw* 24v; *PatKaz II* 20v, 32 [2 r.], 34v, 49v, 73; *RejAp* 100; A dziwnie zázwdy Duch s. oświecał/ fercá Prorockie/ iż fie przypátrowáli dziwnemu Boftwu y dziwnemu poczęciu tego przyłżłego Mefyálzá fwego. *RejPos* 232v, 28v, 270v; *CzechRozm* 164; *LatHar* 396.

»przez (a. bez) (stało się) poczęcie (pierworodnego) grzechu; niedotkniona (a. nieskażona ani naruszona) w poczęciu grzechem; zachować w poczęciu przez grzechu; zachowana od grzechu w poczęciu« [o Maryi] [szyk 8:5] (8;2;1;2): bo to yełth rzecz barzo pannye przyyemna kto yey przełz pyeruorodnego grzechu począczyu vyerzy *PatKaz I* 13; pan bog uczynyl fwą moczą czworakye rodzajouy ludzkyemu nyeuynne y przełz grzechu począczye [tj. *Adama, Ewy, Maryi i Chrystusa*] *PatKaz II* 71v, 54, 56, 65v [2 r.], 69v, 72; *CzechEp* 192.

»z nasienia poczęcie« (1): tedy to lámó [*opisanie w Słowie Bożym*] Iozeffá od poczęcia y płodu onego świętego oddtawia/ y kázde infze o nafieniu mniemánie ábo z nafieniá iego poczęcie [...] precz odrzuca. *CzechRozm* 161v.

»poczęcie niepokálane« [o Maryi] (1): Poranne porátowanie/ pięknie wyraża Pánný tey poczęcie niepokálane. *LatHar* 414 marg.

»niewinne (a. na(j)niewinniejsze) (było) poczęcie; niewinnie, w niewinności zachować w poczęciu; ciało w niewinności zachowano« [o Maryi] [szyk 11:3] (10;2;1;1): *PatKaz I* 3v; {y fzlvlznye} tą panną tako nyeuynnye y fzwýaczye w yey począczyu pan bog zachoual yłz yey naczyłthfzą naturą chczyal przyyącz yftacz fyą czlouyekem *PatKaz II* 68v; gdy cryftus fyn bozy wzył cząłtkę natury fczyala [...] maryey atedyczem bylo [...] naynyeuyynneyfze yey począczye *PatKaz II* 69, 19v, 66 [2 r.], 71v, 72, 72v (13).

»początek poczęcia« (1): Ráčż wfpomnieć [...] y ná wnątrzną żáłość/ któráś od początku poczęcia twe^g/ w náłzym człowieczeńftwie vćierpiál *LatHar* 289.

»poczęty [z jakiego] poczęcia« (1): A przeto lám bog maryą panną począta z (nye)czyłtego począczya mogł vczynycz *PatKaz I* 4.

»święte (a. na(j)świętsze, a. przenajświętsze) poczęcie; święta (naświętsza) w poczęciu; święcie w poczęciu zachować [w tym: o Chrystusie (8), o Maryi (6)] [szyk 13:2] (12;2;1): *OpecŻyw* 93v; y oczekauał [Mojżesz] tey fczáłney godziny uypelnyenya proroczkyego począczya yey nayfzwýathłchego {alye nyedoczekal} *PatKaz II* 56v, 19v, 21v, 40v, 68v, 69; *KrowObr* 171v; *RejAp* 100; *RejPos* 270; *CzechRozm* 163v; Bo ielli nas śmiał oto ftofować/ iż Iezufá páná człowieká niebiełkie^g/ poczęciem świętym/ y poświęcenim zupełnym/ od ludzi wfzytkich odłączonego/ [...] wzywamy: iákoż on z fwoią Kátoliką grubego bałwochwálftwá wolny będzie *NiemObr* 120, 118; *LatHar* 341, 645.

»poczęcie w żywocie [czyim]« [w tym: o Maryi (29), o Chrystusie (3)] [szyk 30:2] (32): oto fyą dzyłz rofzweleryl oczyecz bog zeflawłfy panną maryą náfzwýath przełz yey począczye przeczyłte wzyuoczye fzwýatęy anny *PatKaz II* 74, 27, 40v, 65, 65v [3 r.], 66 (29); Lepiej fie nawroccie ku temu fwiętemu

panu Iefufowi ktorego pan bog dziwnym obyczaiem vczcił/ a tho w iego świętim poczęciu w zywoicie panienskim. *WróbŻolt* B6v; *BudNT* Ii; Támże w iey świętym żywoicie/ nád zwyczaj było poczęcie/ Bog fię z człowieczeństwem spoił *ArtKanc* A5v.

Szeregi: »(tak) poczęcie, ((jako) i, a) narodzenie (a. (u-, po)rodzenie)« [szyk 35:4] (39): Panna náfwiétfá [...] tznotliwie powiedala o dziwnym iego poczęciu/ dziwnieyfym narodzeniu/ ij wśfego pińma w niym popełnieniu/ a onij temu wśfytkiemu wierzili *OpecŻyw* 24v; *PatKaz II* 54, 55 [2 r.], 55v, 56v, 57v [2 r.] (16); *PatKaz III* 104v; Tá Cerymonia [oczyszczenia] ktemu człowieká wiedzie/ áby obaczył wielkość grzechu/ ktory olzpeca poczęcie y národzenie iego *BibRadz I* 63d marg; *RejAp* 100; *RejPos* 28v; Ale vrodzenia / y poczęcia też iego iest čás pewny lat 1575. *CzechRozm* 35v, 145v marg, 159 [2 r.], 163v, *v; *CzechEp* 149, 175, 305, 338; *Calep* 741a; *LatHar* 645; *WujNT* 5, Zzzzz. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»poczęcie i przyście na świat« (1): o myla panno troyakye twoye począczye y przyźczye na ízwyat bylo *PatKaz II* 20v.

»stworzenie a poczęcie« (1): yefly brzegu zbauyenya uyecznego doycz chcemy bozey matky maryey fthworzenye a począczye chwalmy *PatKaz I* 3.

»poczęcie i wcielenie« (1): czofz potym proroczy duchem ízwýatym nathchnyeny prorokoualy y pyfaly czo przefz tą panną myalo fyą ftaocz, począczye, y wczyelenye fyna bozego *PatKaz II* 49v.

»zesłanie i poczęcie« (1): [patriarchowie i prorocy] wołáli á prośili áby fie Pan czo rychley niebu rozftąpić kazał/ áby go im ze dzdzem fpuścił/ rozumiejąc temu/ iż nie człowieczeńskim kftaltem miało być to święte zelńanie y poczęcie iego. *RejPos* 270v.

»poczęcie i zjawienie« (2): Potym Apoftoł piłze: Iż [oblubienica Pańska] miała w żywoicie poczętego fyná [...]. A porodziwfy go/ tho iest wyznawfy go á obiáwiwfy go wźemu fwiátu/ woła vftáwicznie á opowieda to święte y poczęcie y zyáwienie Pána tego. *RejAp* 100; *RejPos* 270v.

Przen (10) :

Szereg: »i poczęcie i rodzenie« (1): prawdá to, iż fię Antychrist z żydow począł: z nich fię vrodził [...]. Ktorego y poczęcie y rodzenie tákowe, iefzcze s ię zá Apofztołow záczeńło *CzechEp* 410.

a) *O poczęciu duchowym poprzedzającym rzeczywiste [w czym]* (1) : Wthore bylo począczye tey mylofzczyuey panny wferczu y wdulfy ízwýatey anny a tho gdy uuyerzyla anyolouy uyfluchawfy pofelftwo od boga knyey poflane *PatKaz II* 64v.

b) *O poczęciu Maryi w przedwiecznych zamysłach bożych* (8) : to pyerue począczye tey myley panny bylo w ufzech szwyátey anny przefz obyauyeny anyelfkye od boga *PatKaz II* 64v, 21v.

Wyrażenia: »chwalebne poczęcie; nachwalebniejsza w poczęciu« (1;1): O nachwalebnyeyfza panno w uyecznym począczyu *PatKaz II* 29v, 49v.

»najczystsze poczęcie« (1): A przeto íz(wyecznofzczy) wbofkyey radzye ftalo fyą tey myley panny nayczyfthfche począczye *PatKaz II* 22.

»poczęcie z wieczności, wieczne« [w kim, w czym (3)] [szyk 3:3] (4:2): pyłze ízwýaty augufthyn Pyerue bylo yey począczye w oczczu nyebyefkym ato zwyecznofzczy boftwa yego wźechmocnofzczy *PatKaz II* 21v; ta doftoyna panna wzyála (z wyecznofcy) od boga

wfzechmocznego dwoyakye polzwyaczenye w poczaczyu yey uyeczny *PatKaz II* 37, 22, 29v, 49v, 52v.

a. Święto kościelne poświęcone poczęciu Matki Bożej (32) :

Zestawienie: »święto, dzień poczęcia ((Błogosławionej) Panny, a. Dziewice) Maryjej (a. Matki Bożej, a. Panny Świętej); poczęcie ((Błogosławionej) Panny) Maryjej (a. Bogarodzice)« [szyk 22:10] (12:11;9): {mamy łzwyaczycz tån dzen yey/ m/ począcą} dla obrony bo takye ludzye wybavya {panną} marya od łkod rozmaytych *PatKaz I* 2; Nyeyelth prawdyuy mylofnyk dzyenyce [!] maryey/ ktory nychcze łzwyaczycz łzwyąta począcya yey *PatKaz I* 14, 2 [2 r.], 2v; to łzwyąto łzwyaczymy yey począcya kyedy pan bog dułżą yey złączył z yey przeczyłtem czyalem [...] wzyuoczye yey matky *PatKaz II* 83v, 83, 84, 84v; To święto twoiego potzęcia/ kościoł Rzymłki potwierdza y potwierdził. *KrowObr* 171v, 171, 171 v, Tt4v, Vu3; *Leop AAA2*; *Goski* 15v; [papież *Sykstus IV*] Świętą ty łwięćić vłtawil ktorych przed tym nie łwięcono/ Poczęcie y Ofiárovanie panny Móryey/ s. Anny/ s. Iozephá/ s. Frańćifzká/ y s. Serafiná *BielKron* 189v; *OrzQuin Y2*; *StryjKron* 707; *LatHar* 684, Aaa4; *WujNT* 1 marg, 349, 397, Vvvvv 3v; *SkarKaz* 577a marg.

~ *Wyrażenia:* »czyste (a. przenajczystsze) poczęcie« [szyk 1:1] (2): pyłche S. Anfelmus Nyeuydzy łyą bycz then prawdyuy mylofnyk maryey panny ktory yey czyłtego poczaczyu [!] łzwyąta czczycz a łzwyaczycz nye chce *PatKaz I* 1v; *PatKaz II* 84.

»poczęcie przez grzechu« (1): ktorzy mouyą yłch nyepoczącya o {maryey przelz grzechv łzwaczą} ale polzwyaczenya ma bycz wezwano to łzwyątho *PatKaz I* 13.

»niepokalane poczęcie« [szyk 2:1] (3): (żp) Modlitwy (-) [...] W dzień niepokalánego poczęcia B. Panny Móryey. (marg) 8. Dniá Grudniá (-) *LatHar* 414, ++6v; *SkarKaz* Ooooo. ~

b. Analogicznie o Adamie i Ewie [cf poprzednio »przez grzechu poczęcie« *PatKaz II* 71v] [kogo] (3) : Wtore poczaczye czlouyeka a to yaua matka nałża *PatKaz II* 72.

Wyrażenie: »poczęcie przez grzechu« (1): Pyerue poczaczye przelz grzechu/ pyeruego czlouyeka adama łtalo łyą dzywnye a bołką moczą *PatKaz II* 71v.

Szereg: »poczęcie abo stworzenie« (1): ale ona [Maryja] yełt <matka> vyyąta oth grzechu pyeruorodnego y zachouana oth uyny o yełcze przeth uyeke y poczaczyem abo łtworzenyem adama y yauy *PatKaz II* 72v.

III. Rzeczownik od „począć” a. „począć się” (32) :

1. Rozpoczęcie (się), moment początkowy; inchoatio Mącz, JanStat; inceptio, initium Mącz, Cn; coeptus, inceptum, principium Calep, Cn; institutum, originatio Calep; exordium, exorsus, incunabula, ingressio, ingressus, initus, introitus, origo, orsus, primordium Cn (32) : I tom sprawyedliwołcz spoddanych pana voyewodj walalkiego poddannem [!] kroła yego mylołczy pyerwye dwa dny od poczanczią [sejmu] [...] ma bicz czyny ona *MetrKor* 40/810; Inchoativa verba a Gramaticis discuntur quae initium et incrementum rei significant. Które poczęcie y połtęp známienuyą. *Mącz* 167d, 36a, 167d; *Calep* 211b, 520a, [738]b.

poczęcie czego (18): a zapłatha thich włzitkich rzeczy ktore za ony Czthirzi dny ołłándżą dnya pyantego od poczanczya łeymu zobv łthron ma bicz. *MetrKor* 40/811; Drukowano w Krolewcu [...] przed poczecim [!] roku 1551. *MurzHist* V3v; *Diar* 91; Pridie calendarum. vel Calendas Ianuarias,

Dzień przed poczęciem dnia Miełtyąca [!] łtyczniá. *Mqcz* 88c; Prologium – Poczęcie mowi. *Calep* 858a; wŕzyŕtkié Biłkupy/ Opáty/ Kápituły/ Pręłaty/ Probołcze [...] / którzy nie łá Zakonu náłzého/ ná ich mieyfćá/ práwá/ wolności/ y dźierzáwy/ które przed poczęciem woyny [*ante motam guerram JanStat* 877] dźierzeli/ wrácamy *SarnStat* 1098, 30, 76, 149, 724 [2 r.], 726 (12). Cf *Wyrażenie*.

W charakterystycznych połączeniach: poczęcie dnia [którego] miesiąca, mowy, panowania, roku [którego], rokow (5), sądzenia, sejmu (6), wojny.

*Wyrażenie: »przed poczęciem świata« (1): á kroleŕstwo iego [Boga] [...] łtáło łie ielŕcze przed poczęciem łwiátá *RejPs* 138v.*

a. *Pierwszy okres, etap [czego] (1):* Faris, vel fare, fatur, fatus - Poczęcie mowy [= *mówienia przez dzieci*]. *Calep* 408b.

b. *Powstanie, stworzenie (2):*

Wyrażenie: »pirwsze poczęcie [kogo]« (2): Dziwne pirwŕze poczęcie Páná náłzého. *RejPos* 232 marg, 232.

c. *Ukształtowanie (się) [czego] (1):* Embryo – Płodu w ziwocie w łzterdziescy y dwu dniach poczęcie. *Calep* 359a.

d. *Wejście w życie [czego] (3):* A z Czopowého/ po wyłzćiu Roku/ od poczęcia Czopowého/ kwity Poborcóm [...] dawáné bydź máią *SarnStat* 346, 1021, 1103.

2. [*Wstępna część tekstu [czego]:* Arenga ... Słufzne poczęcye przywileia *Cervus F40* 256.]

IV. *Płód (1):* [*Anektanabus*] Gdy ze łpánia włthawáł vderzył iey lekko wzywot mowiác/ to poczęcie [*Haec conceptio*] bądź mlćicielem/ á niechay nie będzie żadnym obyczáiem zwyciężone od człowieká. *HistAl* A4.

Synonimy: I.1. początek; 2.a. stworzenie; III.1. początek, powstanie, stworzenie; 2. początek; IV. płód.

Cf **POCZAĆ, POCZAĆ SIĘ**

KW, KWysz